

iSchool: Digitale schoolbeleving

*Kwalitatief onderzoek naar de schoolbeleving van leerlingen van Steve Jobschool 'de Ontplooiing':
een school die volgens de principes van het nieuwe leren en met tablets werkt*

Universiteit van Amsterdam – Bachelorscriptie Algemene Sociale Wetenschappen

Naam: Liza Neto Gomes de Almeida

Studentnummer: 6186645

Begeleider: Debby Gerritsen

Tweede lezer: Hylke de Vries

6. Conclusie

In dit onderzoek is getracht inzicht te krijgen in de schoolbeleving van leerlingen van Steve Jobsschool de Ontplooiing, een school die met principes van het nieuwe leren en tablets werkt. Om dit te onderzoeken zijn deelvragen opgesteld met betrekking tot drie verschillende aspecten van de schoolbeleving: het schoolleven, de schooltaken en het zelfbeeld. Hieronder zullen de belangrijkste conclusies per deelvraag behandeld worden die uit de resultaten voortkomen. Deze conclusies zullen gekoppeld worden aan de eerder besproken theoriën.

6.1 Schoolleven

Het aspect schoolleven omvat de beleving van de gebouw, de relatie met de docent en medeleerlingen (Smits et al., 2010). Hiervoor is de volgende deelvraag opgesteld: *‘Wat is de beleving ten opzichte van het schoolleven van leerlingen van basisschool ‘de Ontplooiing’, een school die met de principes van het nieuwe leren en tablets werkt?’* Uit de resultaten kunnen de volgende conclusies getrokken worden.

Allereerst is gekeken naar de beleving ten opzichte van het gebouw. Het schoolgebouw van de Ontplooiing kent verschillende lokalen die gekoppeld zijn aan thema's (Felix et al., 2013). Daarnaast is er een stilleruimte en drie kleinere ruimtes waar zelfstandig gewerkt kan worden. Een van de kenmerken van het nieuwe leren is dat het leren plaatsvindt in een authentieke omgeving die zo veel mogelijk lijkt op de werkelijkheid (Oostdam, Peetsma & Blok, 2007). De thematisch inrichting sluit aan bij de lessen die er in de lokalen gegeven wordt, dit zou gezien kunnen worden als meer authentiek dan een lokaal dat niet thematisch ingericht is. Wanneer leerdoelen en benodigde competenties reëel zijn kan zelfregulatie ook makkelijker plaatsvinden (Oostdam, Peetsma & Blok, 2007). De leerlingen van de school plannen hun dag zelf in, waarbij zij per half uur uit verschillende ruimtes en activiteiten kunnen kiezen. Uit de resultaten blijkt dat de kinderen het als prettig ervaren om te kunnen wisselen tussen de ruimtes. Hierbij lijkt het erop dat de kinderen een duidelijk beeld hebben van wat zij in een bepaalde ruimte kunnen doen, wat de zelfregulatie voor hen dus makkelijker zou kunnen maken (Oostdam, Peetsma & Blok, 2007). Ieder kind heeft zo zijn eigen voorkeursplekken om te werken, met name het lokaal waar wereldoriëntatie centraal staat, de stilleruimte en de ruimtes waar zelfstandig gewerkt kan worden zijn populair.

De voorkeur voor een bepaalde ruimte lijkt bij kinderen van acht jaar en jonger meer te maken hebben met het lokaal en de docent en bij de oudere kinderen meer met de activiteit die er plaatsvindt. Voor kinderen van deze leeftijd speelt de authenticiteit van de lokalen wellicht een minder grote rol, of de lokalen zijn juist niet authentiek genoeg. Dit zou erop kunnen wijzen dat zelfregulatie voor hen moeilijker is. Het is de vraag wat er met deze conclusie gedaan moet worden. Betekent dit dat kinderen beter op latere leeftijd kunnen starten

met zelfregulatie of niet? Omdat de school nog maar een half jaar geleden van start is gegaan is moeilijk te zeggen hoe de zelfregulatie van de jonge kinderen zich zal ontwikkelen. Er moet een balans zijn tussen de hoeveelheid zelfverantwoordelijkheid en begeleiding hierin (Oostdam, Peetsma & Blok, 2007). Jonge kinderen zullen voor de zelfregulatie waarschijnlijk meer sturing nodig hebben van ouders en docenten dan de oudere kinderen. Anderzijds leren zij de vaardigheden die ervoor nodig zijn wellicht wel sneller aan dan kinderen van scholen waarop dit niet gestimuleerd wordt. Bolt en Aarssen (2010) zeggen hierover dat het juist belangrijk is om kinderen hier op jonge leeftijd mee te laten oefenen omdat de hersenen dan extra gevoelig zijn om nieuwe vaardigheden aan te leren. Belangrijk hierbij is dat het op een speelse en voor hen betekenisvolle manier aangeleerd wordt, zoals door middel van rollenspellen (Bolt & Aarssen, 2010).

Drie maal per dag komen de kinderen met een vaste docent en groep leerlingen samen in één lokaal: het stamgroeplokaal. Omdat er meer ruimtes dan stamgroeplokalen zijn is het aantal kinderen per ruimte vaak relatief laag. Hierdoor kan er in kleine groepjes lesgegeven worden en is er zodoende veel persoonlijke aandacht die de kinderen zeer waarderen. Uit onderzoek blijkt dat een goede vertrouwensband met de docent bevorderend is voor het emotioneel welbevinden en de prestaties van het kind (Koomen & Hoeksma, 2003). De relatie met de stamgroepdocent wordt door de kinderen in vergelijking tot de relatie met andere docenten hechter ervaren. De kinderen geven aan dat de stamgroepdocent hen het beste kent en vertrouwen deze docent het meest. Daarnaast volgen de kinderen ook lessen van andere docenten en zij vinden het fijn dat dit mogelijk is, omdat de docenten verschillende kwaliteiten hebben waar ze op deze manier gebruik van kunnen maken. Dat er meerdere docenten beschikbaar zijn wordt door de kinderen dus positief ervaren, waarbij het wel belangrijk blijft dat er ook ruimte is om een hechtere band op te bouwen met een specifieke docent.

De lessen worden gevolgd met kinderen van verschillende leeftijden en stamgroepen. Geen van de kinderen geeft aan dit vervelend te vinden. Er bestaan juist veel vriendschappen tussen kinderen van verschillende leeftijden en stamgroepen. De band met de kinderen van de stamgroep lijkt daarbij niet veel hechter dan die met kinderen uit andere stamgroepen. Het sociale klimaat op school speelt een belangrijke rol in de schoolbeleving (Verkuyten & Thijs, 2002). Ondanks dat er relatief veel kinderen op school zitten die gepest werden en/of sociale- of leerproblemen hadden op hun vorige school zijn er weinig tot geen grote conflicten of pesterijen gaande. De kinderen geven aan zich veilig te voelen op school. Leren wordt op scholen die volgens de principes van het nieuwe leren werken gezien als sociale activiteit (Kok, 2003). Door samen te werken en elkaar te helpen wordt het leerrendement verhoogt (Sousa, 2006). Er is op de Ontplooiing veel ruimte en tijd voor kinderen met verschillende leeftijden, capaciteiten en kennis om samen te werken en elkaar te helpen. Hier maken alle kinderen gebruik van, al kiest de een vaker voor samenwerken dan de ander. Meisjes lijken vaker de voorkeur te hebben om samen te werken dan jongens. De kinderen vinden het fijn om

deze keuze zelf te mogen maken. Ook presenteren de kinderen regelmatig het resultaat van projecten waar ze aan werken aan elkaar, wat het leerrendement eveneens zal verhogen (Sousa, 2006).

6.2 Schooltaken

Wat betreft de schooltaken is de volgende deelvraag opgesteld: *‘Wat is de beleving ten opzichte van de schooltaken van leerlingen van basisschool ‘de Ontplooiing’, een school die met de principes van het nieuwe leren en tablets werkt?’* Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen virtuele- en fysieke schooltaken waarbij onder andere gekeken wordt naar de voorkeuren en motivaties voor de verschillende taken.

Het werken aan virtuele taken met een tablet vinden de kinderen met name prettig bij het zelfstandig werken. Hierbij geven zij aan dat het digitale educatief materiaal voor de tablet gebruiksvriendelijk moet zijn en niet te lastig. Dit komt overeen met eerder besproken theorieën. Leertrajecten kunnen aan de hand van digitaal educatief materiaal relatief makkelijk aangepast worden aan de eigen capaciteiten, het leertempo en interesses (Oostdam, Peetsma & Blok, 2007). Echter kan van deze voordelen alleen gesproken worden als er op een weloverwogen manier gebruik van de interactieve en technische mogelijkheden van tablets wordt gemaakt en het geen digitale kopie van een gedrukt boek is (Schampaert, 2013). Dit geldt voor het meeste digitale educatieve materiaal dat gebruikt wordt op school. Het meest positieve punt dat naar voren komt is dat de opgaven automatisch aangepast worden aan het niveau van het kind.

Daarnaast bleek het spelelement dat in veel educatieve apps zit een erg sterke extrinsieke motivator voor de kinderen te zijn om aan de slag te gaan en door te werken. De educatieve applicaties die op de Ontplooiing gebruikt worden voor taal en rekenen kunnen ook wel ‘serious games’ genoemd worden. Een serious game heeft verschillende spelkenmerken. Het dient er bijvoorbeeld voor om amuserend te zijn en kent spelregels en doelen, maar moet er daarnaast ook voor zorgen dat bepaalde kennis en/of vaardigheden worden aangeleerd (Hong et al., 2009). Van den Heuvel-Panhuizen (2009) geeft aan dat de motivatie om te leren bij serious games groter is dan bij het leren aan de hand van papieren schoolboeken. Dit is een belangrijke reden om serious games in te zetten binnen het onderwijs. De spelelementen kunnen de motivatie eveneens versterken, waardoor een leerling langer door zou willen gaan en beter zou willen presteren (Heuvel-Panhuizen, 2009).

Dat de kinderen zich niet zo zeer bewustzijn dat het uiteindelijke doel van een serious game is dat ze iets leren is in principe geen probleem, het motiveert juist meer om te werken. Een risico is echter dat als de spelelementen de overhand nemen, sommige kinderen aangeven af en toe bewust op een lager niveau opgaven te maken om maar genoeg punten te behalen. Nou werken de applicaties zo dat ongeacht het niveau dat het kind instelt de opgaven gedurende de tijd alsnog geleidelijk aan moeilijker worden, maar het kan wel zo

gemanipuleerd worden dat dit langzamer dan het kind in principe aankan. Dit is iets waar gameontwikkelaars rekening mee dienen te houden (Hastjarjanto, 2011). Op school kunnen docenten hierop controleren. Het doen van spellen in het algemeen vormen een grote verleiding voor de kinderen op hun tablet, waaraan zij allemaal weleens toegeven hoewel hier op school strenge regels over zijn. Deze verleiding lijkt groter voor kinderen van acht jaar en jonger dan voor oudere kinderen. Een verklaring hiervoor kan zijn dat kinderen van deze leeftijd nog moeten leren om hun impulsen te beheersen en niet direct te willen voldoen aan behoeftes die zij ervaren (Boogaard et al., 2010). Het aangeven van grenzen en regels omtrent het spelen van spelletjes zal bij hen dan ook nadrukkelijker en vaker nodig zijn dan bij oudere kinderen, dit blijkt eveneens uit de resultaten.

Verder waarderen de kinderen het dat er aandacht is voor het aanleren van vaardigheden die met moderne technieken en ontwikkelingen zoals tablets en het internet te maken hebben. Dit bevordert de ontwikkeling van de '21st century skills': samenwerken, communicatie, kennisconstructie, ict-gebruik, creativiteit, kritisch denken en probleemoplossend vermogen (van den Oetelaar, 2012). Deze vaardigheden zijn er op gericht om de omgang met de toenemende hoeveelheid aan informatie in de huidige samenleving en het selecteren en vergaren hiervan te verbeteren (Voogt & Pareja Roblin, 2010).

Behalve virtuele schooltaken nemen ook fysieke taken op school een belangrijke plek in, met name bij activiteiten die in groepsverband plaatsvinden. Hoewel het werken met een tablet als meest leuke en bijzondere van de school in het algemeen wordt ervaren kiezen veel kinderen reflecterend op een schooldag toch voor een fysieke activiteit zoals een kaartspel of buitenspelen als favoriet. Ook wat betreft de fysieke taken zijn activiteiten waar een spelelement in zit het meest aantrekkelijk voor de leerlingen. Het resultaat van fysieke taken leggen de kinderen wel graag vast met hun tablet door er een foto of filmpje van te maken en dit op te slaan in hun digitale portfolio. Het portfolio biedt een inzicht in de persoonlijke ontwikkeling op lange termijn waarmee een goed beeld van de eigen kwaliteiten en interesses gevormd kunnen worden. Op basis hiervan leren leerlingen om weloverwogen keuzes te maken voor hun persoonlijke traject (Oostdam, Peetsma & Blok, 2007). Ook in lessen en tijdens het werken aan projecten worden virtuele en fysieke middelen vaak beiden gebruikt. Virtuele middelen sluiten fysieke middelen dus niet uit, het wordt eerder als een aanvulling op elkaar gezien.

6.3 Zelfbeeld

Tot slot is gekeken naar het beeld dat een leerling over zichzelf heeft en de rol die dat speelt in de omgang met de vrijheid en zelfregulatie op school. Hierbij stond de volgende deelvraag centraal: "*Wat is de beleving ten opzichte van het zelfbeeld van scholieren van leerlingen van basisschool 'de Ontplooiing', een school die met de*

principes van het Nieuwe Leren en tablets werkt?’

Door middel van een applicatie waarmee de kinderen hun dag zelf in kunnen plannen wordt de zelfregulatie mogelijk gemaakt. Deze vrijheid wordt door de kinderen als een van de meest positieve aspecten van de school gezien. Bij het maken van de planning spelen inherente interesses en plezier in bepaalde vakken een grote rol, dit wordt ook wel de intrinsieke motivatie genoemd. Hierdoor vindt zelfregulatie zeer bewust plaats, wat het leren bevordert (Ryan & Deci, 2000). Doordat de kinderen zelf hun dag in moeten plannen worden zij voortdurend gestimuleerd om na te denken over hun interesses en capaciteiten. De keuze voor een bepaalde activiteit hangt behalve interesses en capaciteiten ook van het moment van de dag, het lokaal en de docent af. Daarnaast werken de meeste kinderen 's ochtends liever zelfstandig dan 's middags. Het aanbod aan activiteiten op een dag waaruit gekozen kan worden is voor de meeste kinderen toereikend. Echter, een aantal zesjarigen geeft aan dat ze graag meer zouden willen kunnen spelen. Spelen is op deze leeftijd zeer geschikt als stimulans voor de sociaal-emotionele ontwikkeling, waardoor het belangrijk is dat hier voldoende ruimte is op school (Boogaard et al., 2010).

Wat de kinderen prettig vinden aan het feit dat ze zelf mogen plannen is onder andere dat ze extra aandacht en tijd mogen besteden aan de dingen waar ze geïnteresseerd en goed in zijn. Daarnaast wordt het als een groot voordeel gezien dat ze per vak op een niveau kunnen werken dat bij hen past. Leren kan zo gezien worden als een proces dat op individueel niveau plaatsvindt, en waarvan het tempo en de manier waarop per individu anders kunnen zijn (Kok, 2003). De leerlingen lijken een goed beeld te hebben van hun sterke en zwakkere vaardigheden. Dingen die ze nog moeilijk vinden worden meegenomen in de planning, al moeten sommigen hiervoor wat meer gemotiveerd worden door docenten en hun ouders.

Uit de resultaten komt daarnaast naar voren dat de school relatief veel kinderen met leer- en gedragsproblemen heeft. Ook blijkt dat deze kinderen juist binnen dit type onderwijs betere resultaten boeken, minder last hebben van hun klachten dan op vorige scholen en met meer plezier naar school gaan. Gedurende de bezoeken aan de school valt het op dat vrijwel alle kinderen geconcentreerd werken en weinig aangespoord hoeven te worden. Mogelijke verklaringen hiervoor zouden kunnen zijn dat leerproblemen beter opgevangen kunnen worden doordat leerlingen een persoonlijk leertraject volgen. Bepaalde vakken of vaardigheden waar een leerling moeite mee heeft kunnen op die manier gemakkelijk meer geoefend worden dan op een reguliere school zou kunnen. Kinderen die gedurende de dag meer of juist minder behoefte hebben aan beweging of fysieke taken kunnen dit zelf integreren in hun dagprogramma door voor bepaalde activiteiten te kiezen.

6.4 Conclusie

De volgende vraag stond centraal in dit onderzoek: *‘Wat is de schoolbeleving van leerlingen van basisschool 'de*

Ontplooiing', een school die met de principes van het nieuwe leren en tablets werkt?' . Steve Jobsschool de Ontplooiing werkt met het onderwijsmodel O4NT, waarin principes van het nieuwe leren en het gebruik van tablets geïntegreerd worden. Het is een model dat goed past binnen het nieuwe leren. Er is onder andere veel aandacht voor zelfregulatie en zelfverantwoordelijkheid op school, leren in samenwerking met anderen en het gebruik van ICT. Het gebruik van tablets is geïntegreerd in dit model en sluit goed aan bij het werken met persoonlijke leertrajecten, maakt werken op verschillende niveaus mogelijk en het zelfstandig werken en plannen. Uit het onderzoek komt naar voren dat met name deze vrijheid, zelfregulatie en de mogelijkheid om in niveau te variëren door de leerlingen zeer gewaardeerd wordt. Het werken aan de hand van tablets helpt erbij om een individueel traject mogelijk te maken, doordat de individuele planning hierop plaatsvindt en educatieve applicaties gebruikt worden die automatisch aan niveau van het kind aangepast worden. Het faciliteert zodoende de vrijheid die de kinderen op school zo waarderen. Daarnaast komt duidelijk naar voren dat zowel bij fysieke als virtuele schooltaken de taken met een spelelement de voorkeur hebben. Tot slot blijkt er in meerdere opzichten een verschil te zijn tussen de jongste leerlingen op school van zes tot acht jaar en oudere leerlingen. De jongere leerlingen lijken meer moeite te hebben met zelfregulatie, baseren hun keuzes voor activiteiten meer op basis van de docent en ruimte dan de inhoud, lijken sneller verleid te zijn tot het spelen van spelletjes op hun tablet en hebben meer behoefte aan fysiek spel. Over het geheel genomen kan geconcludeerd worden dat de schoolbeleving van de leerlingen van basisschool de Ontplooiing zeer positief is.

6.5 Discussie en aanbevelingen

Het onderzoek kan gezien worden als een verkenning op het gebied het nieuwe leren en het gebruik van tablets in het basisonderwijs. Hiervoor is dit onderwerp aan de hand van één school die hiermee werkt bestudeerd. De conclusies die uit het onderzoek getrokken kunnen worden zijn vanzelfsprekend vooral toepasbaar op deze school. De mate waarin de kinderen aangeven de vrijheid, zelfregulatie en mogelijkheid van niveau variatie te waarderen kan echter ook interessant zijn voor andere scholen en onderwijs ontwikkelaars om in acht te nemen en de mogelijkheden hiertoe verder te onderzoeken.

Ook de conclusies met betrekking tot de aantrekkingskracht en stimulans die spelelementen in lesmateriaal hebben zijn interessant om verder te onderzoeken. Geldt dit bijvoorbeeld ook voor leerlingen van middelbare scholen en ouder? En hoe kan dit het beste geïntegreerd kan worden in het lesmateriaal voor verschillende doelgroepen en vakken? Er is voor gekozen om de vier en vijf jarigen niet mee te nemen in het onderzoek. Dit zorgt ervoor dat er geen compleet beeld van de schoolbeleving kan bestaan. Juist omdat er een aantal verschillen tussen kinderen van verschillende leeftijden naar voren kwamen is het interessant om deze groep in vervolgonderzoek wel te nemen.

Daarnaast zijn in observaties en korte gesprekken ook enkele ervaringen van de docenten meegenomen, maar om een volledig beeld te krijgen van de schoolbeleving zouden uitgebreide interviews met hen ook interessant zijn om mee te nemen. De docenten kijken weliswaar op een andere manier naar de schoolbeleving, maar kennen de kinderen ook goed en kunnen de schoolbeleving wellicht beter verwoorden. Om het beeld helemaal volledig te maken zouden ook de ouders geïnterviewd moeten worden, zodat meegenomen kan worden hoe het kind in zijn meest vertrouwde omgeving reageert op de school.

Omdat basisschool de Ontplooiing nog maar een half jaar geleden van start is gegaan is het nog niet mogelijk om de effecten van het type onderwijs op de schoolbeleving op de lange termijn weer te geven. Om hierover een uitspraak te kunnen doen en resultaten te kunnen generaliseren zal vervolgonderzoek noodzakelijk zijn. Voor ontwikkelaars van educatief materiaal is het interessant om de positieve resultaten en risicofactoren van spelelementen in acht te nemen om het aanbod te optimaliseren.

Daarnaast kwam uit de resultaten naar voren dat kinderen met sociale-, leer-, en/of gedragsproblemen beter presteren, voor minder overlast zorgen en meer plezier hebben op de Ontplooiing in vergelijking tot eerder gevolgd regulier onderwijs. Om hierover concrete uitspraken te kunnen doen en te onderzoeken hoe dit het beste ingezet kan worden is vervolgonderzoek nodig.